

INGLIZ TILI GLOBAL ILMIY TIL SIFATIDA

Qochqorova Zulfizar Abduxamid qizi

Farg'ona davlat universiteti Ingliz tili va adabiyoti fakulteti o'qituvchisi

Xaydaraliyeva Dilnoza To'xtasin qizi

Farg'ona davlat universiteti Ingliz tili va adabiyoti fakulteti 3-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15182123>

Annotatsiya: So'nggi yillarda ingliz tilining ilmiy va akademik dunyodagi ahamiyati juda oshdi. Ingliz tili global tadqiqotlarning lingua franca (umumiy tili) sifatida xalqaro hamkorlikni osonlashtiradi, bilimlarga kirishni kengaytiradi va ilmiy ishlarning tarqalishini qo'llab-quvvatlaydi. Ushbu maqolada ingliz tilining ilmiy va akademik til sifatida rivojlanishi, ilmiy muloqotdagi roli va notanish tilni ishlatadigan tadqiqotchilar duch keladigan muammolar tahlil qilinadi. Ingliz tilining akademik dunyodagi ahamiyatini tushunish ilmiy, ta'lim va tadqiqot sohalaridagi mutaxassislar uchun muhimdir.

Kalit so'zlar: Ilmiy muloqot, akademiya, globalizatsiya, umumiy tili, tadqiqot, ilmiy yozuvlar, xalqaro hamkorlik, ilmiy nashrlar, til to'siqlari.

Abstract: The use of English in the scientific and academic world has become essential in recent decades. As the lingua franca of global research, it facilitates international collaboration, enhances accessibility to knowledge, and promotes the dissemination of scholarly work. This article explores the historical development of English as the dominant academic language, its role in scholarly communication, and the challenges faced by non-native speakers. Understanding the significance of English in academia is vital for educators, students, and researchers worldwide.

Keywords: scientific communication, academia, globalization, lingua franca, research, academic writing, international collaboration, scholarly publications, language barriers.

Ingliz tilining ilmiy va akademik dunyodagi ro'li so'nggi yillarda sezilarli darajada oshdi. Bugungi kunda ingliz tili butun dunyo bo'ylab universitetlarida asosiy o'qitish tili, ko'plab ilmiy jurnallar va xalqaro tadqiqot hamkorliklari uchun asosiy tilga aylandi. Globalizatsiya jarayoni tezlashayotgan sharoitda ingliz tilining akademiya va ilmiy muloqotdagi ahamiyati tobora ortib bormoqda. Ingliz tili turli mamlakatlardan bo'lgan olimlarni birlashtiruvchi ko'prikkaga aylangan va ular o'z g'oyalarini, topilmalari va yangiliklarini bir-biriga etkazish imkoniyatiga ega. Tarixan, lotin tili ilmiy muloqotning asosiy tili bo'lib kelgan. Lekin XVIII asrda ilmiy izlanishlarning o'sishi va Britaniya imperiyasining ta'siri tufayli ingliz tili asta-sekin lotin va fransuz tilini ilm-fan va ilmiy ishlarda asosiy til sifatida almashtira boshladi. XX asrga kelib ingliz tili ilmiy nashrlar va akademik almashuvning asosiy tiliga aylandi, ayniqsa Amerika Qo'shma Shtatlarining akademik institutlari va ilmiy va texnologik tadqiqotlarda ulkan o'rin egalladi.

Hozirgi kunda ingliz tili ilmiy bilimlarni tarqatishda muhim rol o'ynaydi. Eng yetakchi ilmiy jurnallar, konferensiyalar va tadqiqot hamkorliklari asosan ingliz tilida o'tkaziladi. Shuning uchun ingliz tilini o'qish, yozish va gapirish akademik va ilmiy sohalarida faoliyat yuritayotganlar uchun hozirda majburiy shartga aylangan. Ingliz tilini bilish global ilmiy muloqotga qo'shilish va turli sohalarida bilimlarni rivojlantirishga hissa qo'shish imkonini beradi.

Biroq, ingliz tilining akademiya va ilm-fandagi hukmronligi ham ba'zi muammolarni keltirib chiqarmoqda. Ingliz tilini ona tili sifatida bilmaydigan tadqiqotchilar ilmiy maqolalarni yozish, nufuzli jurnallarda nashr qilish va xalqaro konferensiyalarda o'z ishlarini taqdim etishda ba'zi qiyinchiliklarga duch kelmoqdalar. Bu muammolar til to'siqlarini yaratib, notanish til nutqini ishlatadigan olimlarning ilmiy jamoatchilikda to'liq ishtirok etish imkoniyatlarini cheklaydi. Shunga qaramay, ingliz tilining ilmiy va akademik dunyodagi

ahamiyatini inkor etib bo'lmaydi. Ingliz tili ilmiy g'oyalarni tezda tarqatish, ko'p tarmoqli tadqiqotlarni rivojlantirish va global miqyosda hamkorliklar o'rnatishda yordam berdi. Ushbu maqolada ingliz tilining ilmiy va akademik til sifatida rivojlanishi, uning ilmiy muloqotdagi roli va ona tilida so'zlashmaydigan tadqiqotchilar duch keladigan muammolar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, notanish tilni ishlatadigan tadqiqotchilarga yordam berish usullari va akademik sohalarida til to'siqlarini yengib o'tish imkoniyatlari muhokama qilinadi.

Ingliz tilining ilm-fanda asosiy til sifatida o'rnashishi asta-sekin va aniq bo'ldi. Bunday o'zgarishlarning asosiy sababi Britaniya imperiyasining kuchayishi va uning global miqyosda ilmiy va madaniy ta'siri bo'ldi. XVIII asrda Britaniya imperiyasi dunyoning katta qismini o'z ta'siri ostiga oldi, ingliz tili ko'plab hududlarda ma'muriyat, savdo va ta'lim tili sifatida ishlatiladi. Bu ingliz tilining global muloqot tili sifatida shakllanishiga yordam berdi, ayniqsa ilmiy va intellektual muhitda.

XX asrda Amerika Qo'shma Shtatlarining dunyo superdavlati sifatida o'sishi ingliz tilining ilm-fandagi roli yanada kuchayishiga olib keldi. Shu o'rinda David Crystal ushbu jumllarini yodga olsak: "The spread of English around the world has reached a point where it is now the dominant language of science, technology, business, and international diplomacy, making it the most important language for academic and scientific communication."¹ Ya'ni tarjimasini: "Ingliz tilining dunyo bo'ylab tarqalishi shunday darajaga yetdiki, hozirda u ilm-fan, texnologiya, biznes va xalqaro diplomatiyaning hukmron tili bo'lib, akademik va ilmiy muloqotda eng muhim tilga aylangan" Amerika universitetlari butun dunyo bo'ylab ilmiy tadqiqotlarni olib boruvchi mutaxassislarni jalb etdi va AQShdagi ilmiy institutlar global ilmiy muloqotda muhim o'rin egalladi. XX asrning o'rtalarida AQShda yuzaga kelgan ilmiy yutuqlar, masalan, fizika, tibbiyot va texnologiya sohalarida, asosan ingliz tilida nashr qilindi va dunyo bo'ylab ilmiy ma'lumotlar shu tilda tarqatildi. Bundan tashqari, ingliz tilida ilmiy nashrlar chiqaruvchi yirik nashriyotlar, masalan, Elsevier, Springer, Wiley va boshqalar, ingliz tilida kitoblar va jurnallar nashr etishga asoslandi. Ingliz tili ilm-fan va ta'lim sohalarida nufuzli tilga aylandi, va ilmiy jamoatchilikka qo'shilish uchun tadqiqotchilar ingliz tilida ishlashni majburiyat deb bilishdi.

Ingliz tilining ilm-fandagi hukmronligi va akademik aloqalar uchun zaruriy til bo'lib qolishi, xalqaro hamkorlikni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Hozirgi kunda ilmiy tadqiqotlar ko'pincha turli mamlakatlardan bo'lgan olimlar tomonidan amalga oshiriladi. Ingliz tili bu tadqiqotchilar uchun umumiy til bo'lib, ularning fikrlarini almashish, natijalarni baham ko'rish va murakkab muammolarni hal qilishda yordam beradi. Ilmiy konferensiyalar, masalan, ingliz tilida o'tkaziladi, bu esa olimlarga o'z topilmalari bilan dunyo miqyosida almashish imkoniyatini beradi. Ingliz tilining ilm-fan va ta'lim sohasida o'zgarishlarga olib kelgan yana bir omil, xalqaro tashkilotlarning ingliz tilini ishlatishidir. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO), Birlashgan Millatlar Tashkiloti (UN), Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF) kabi tashkilotlar ingliz tilini asosiy ishlash tili sifatida qabul qilgan va bu ingliz tilining ilmiy va akademik sohalarida tarqalishiga yanada katta hissa qo'shgan.

Ingliz tilining akademik nashrlar sohasidagi hukmronligi juda katta. Ilm-fan, tibbiyot, texnologiya va tabiatshunoslik kabi sohalarida chiqariladigan ilmiy jurnallar asosan ingliz tilida bo'ladi. Bu holat ingliz tilida maqolalar nashr qilishni ilmiy aloqalarga qo'shilishning asosiy vositasi qilib qo'ydi. Ingliz tilidagi ilmiy nashrlarning nufuzini inkor etish qiyin: ular ko'pincha boshqa tillarda nashr etilgan jurnallarga qaraganda yuqori baholanadi va keng tarqaladi. Biroq, bu holat notanish tilni ishlatadigan tadqiqotchilar uchun ba'zi qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Notanish ingliz tilini biladigan tadqiqotchilar yuqori sifatli ilmiy

¹ David Crystal, *English as a Global Language* 2003, p. 92

maqolalarni yozishda qiynalishadi. Shu sababli, ko'plab universitetlar va ilmiy markazlar tadqiqotchilarga akademik ingliz tilini yaxshilashda yordam berish uchun maxsus yozish kurslari va professional rivojlanish imkoniyatlarini taqdim etmoqda. Shuningdek, ko'pgina ilmiy jurnallar hozirda maqolalarni tahrirlash xizmatlarini taklif etmoqda, bu esa tadqiqotchilarga maqolalarini yaxshilash imkonini beradi.

Ingliz tilining akademik dunyodagi hukmronligi ingliz tili xorijiy til sifatida so'zlashadigan tadqiqotchilar uchun bir qator muammolarni keltirib chiqaradi. Asosiy muammolardan biri ilmiy maqolalarni nashr qilish va muloqot qilishda yuzaga keladigan til to'siqlaridir. Ingliz tili xorijiy til sifatida so'zlashadigan tadqiqotchilar tadqiqotchilar ko'plab nufuzli ingliz tilidagi jurnallarda maqolalar nashr qilishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Shu sababli, ularning tadqiqotlari to'liq baholanishi mumkin emas, bu esa ular global ilmiy muloqotga qo'shilish imkoniyatini cheklaydi.

Shuningdek, ingliz tilida nashr qilish majburiyati ilmiy dunyoda tengsizliklarni yuzaga keltirishi mumkin. Ingliz tili xorijiy til sifatida so'zlashadigan tadqiqotchilar tadqiqotchilar ilmiy grantlar, akademik lavozimlar yoki sohalarida e'tibor qozonishda kamchiliklarga duch keladilar. Ingliz tilining ilm-fandagi hukmronligi, shuningdek, boshqa til va madaniyatlarning ilmiy tadqiqotlaridagi ahamiyatini inkor etishi mumkin, bu esa global ilmiy muloqotdagi xilma-xillikni yo'qotish xavfini tug'diradi.

Bu muammolarni hal qilish uchun bir qator yechimlarni amalga oshirish mumkin. Biri notanish ingliz tilida so'zlashadigan tadqiqotchilarga ko'proq yordam ko'rsatishdir, ayniqsa ilmiy yozuvlar bo'yicha. Universitetlar va ilmiy markazlar tadqiqotchilarga akademik ingliz tilini yaxshilashga yordam beruvchi ko'proq kurslar, yozish seminarlarini va professional rivojlanish imkoniyatlarini taqdim etishlari mumkin. Shuningdek, ilmiy jurnallar va konferensiyalar tadqiqotchilarga ko'proq ko'p tilli platformalarni taqdim etish haqida o'ylab ko'rishlari mumkin. Bundan tashqari, ilmiy nashrlar tizimini yanada inklyuziv va xilma-xil qilish muhimdir. Ingliz tili ilm-fan sohasida asosiy til bo'lib qolishi ehtimoli katta bo'lsa-da, barcha til va madaniyatlardan bo'lgan olimlarga global ilmiy jamiyatga qo'shilish imkoniyatlarini yaratish zarur.

Xulosa qilib aytganda, ingliz tili ilmiy va akademik dunyoda hukmron tilga aylangan, muloqot, hamkorlik va nashr qilishning asosiy vositasi bo'lib xizmat qilmoqda. Bu til global ilmiy hamkorlikni rivojlantirish, bilimlarni tez tarqatish va ilmiy g'oyalarni birlashtirishda katta ahamiyatga ega. Ammo ingliz tilining hukmronligi notanish tilni ishlatadigan tadqiqotchilar uchun ba'zi qiyinchiliklarni yaratmoqda. Ularning ilmiy ishlarini ingliz tilida nashr qilish va xalqaro ilmiy jamiyatda faol ishtirok etishdagi qiyinchiliklari, til to'siqlarini yengib o'tishni talab qiladi. Ingliz tili xorijiy til sifatida so'zlashadigan tadqiqotchilarga yordam ko'rsatish va akademik tizimni yanada inklyuzivlashtirish orqali biz ingliz tilini global ilmiy muloqot vositasi sifatida saqlab qolish, shu bilan birga ilmiy tadqiqotlar sohasidagi til xilma-xilligini va tenglikni rivojlantirishga erishishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar/Используемая литература/References:

1. Crystal, D. (2003). English as a Global Language (2nd ed.). Cambridge University Press.
2. Macaro, E. (2015). English in Global Contexts: The Internationalization of Higher Education. Routledge.
3. Phillipson, R. (2009). Linguistic Imperialism Continued. Routledge.
4. Van Weijen, D. (2011). Language and Globalization in Academia. Journal of English for Academic Purposes, 10(3), 229-241.

5. Lillis, T., & Curry, M. J. (2010). Academic Writing in a Global Context: The Politics and Practices of Publishing in English. Routledge.
6. The Guardian (2019). The Rise of English in Science: A Global Phenomenon: <https://www.theguardian.com>
7. Gumperz, J. J., & Hymes, D. (Eds.) (1972). Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication. Holt, Rinehart and Winston.
8. Flowerdew, J. (2000). Academic Discourse: A Critical Introduction. Pearson Education.

INNOVATIVE
ACADEMY